

КАКО ПАДАЈУ ПАДЕЖИ

Јесте ли икад размишљали о томе зашто су падежи – падежи? Зашто се управо тако називају, а не некако друкчије? И какве то уопште везе има с некаквим „падањем“?

Неко ће, можда, помислити да је то зато што је препознавање и одређивање падежа једна од најтежих ствари у граматички, барем за наше ђаке. Због тога многи добијају слабе оцене, падају, па су по томе, ето, и падежи названи – падежи.

То, наравно, није тако. Нису падежи названи падежима зато што због њих падају силне јединице или што многи ученици због тога падају и иду на поправни. Па ипак, сâм назив падеж мора да има неке везе с „падањем”. Јер, не би иначе и стари, мудри Грци и домишљати латини, стари Римљани, говорили исто. И код њих је падеж – падеж. Само што у њиховим језицима то друкчије звучи. У грчком је птосис - „пад”, „падање”, а у латинском: казус (casus), што је изведено од глагола cado (кадо), са значењем „падам”. Тако је данас и у немачком: der Fall - „пад” (од глагола fallen - „пасти”), па и у многим другим европским језицима.

То што се падеж назива тако, криви су, уствари, стари Грци. Од њих је све почело. Њихови филозофи и граматичари, наиме, сматрали су да је свако одступање од основнога облика речи – падање, спадање, отклањање. Зато је и промена по падежима названа ДЕКЛИНАЦИЈА или склањање – од латинског declinare (деклинаре) - „отклањати”, „склањати”. Да је стварно било тако, сведочи и то што се сви падежи, осим основног, номинатива, па и вокатива, који су независни и „усправни” (јер могу стајати самостално), називају не само ЗАВИСНИ него и – КОСИ.

Занимљиво је како су поједини падежи добили данашње називе. Зашто је номинатив – номинатив, генитив – генитив, датив – датив...

И томе су кумовали стари Грци и Римљани. Заправо, Грци су те називе измислили, онда су их Римљани превели на латински, па су тако преузети у друге језике, међу њима и у српски. Занимљиво је да су приликом превођења латински граматичари били немарни, или нису добро познавали грчки, па су у неким случајевима и грешили. Тако је, на пример, граматичар Варон „четврти падеж” уместо causativus (каузативус) – „падеж узрока”, „узрочни падеж”, како је било у грчком, назвао accusativus (акузативус) – „падеж оптуживања” или „оптужујући”. Тако је онда погрешни назив акузатив пренесен и у граматике других језика. И генитив (лат. генитивус) требало је друкчије превести. Али шта је – ту је, данас имамо устаљене називе за седам падежа: номинатив, генитив, датив, акузатив, вокатив, инструментал и локатив. Сваки од тих назива, осим акузатива, и донекле генитива, кад се prevede са латинског, открива нам бар једно, најчешће битно значење тих облика. Тако је номинатив (лат. nominativus) – падеж којим се нешто именује (лат. nomen – име), генитив (лат. genitivus) – падеж рода или порекла (лат. genus – род), датив – падеж давања (од латинског dare – дати), вокатив – падеж дозивања (од лат. vocare – звати, дозивати, позивати), инструментал – падеж средства (од лат. instrumentum – средство, оруђе), локатив (од лат. locus – место) итд.

То, међутим, нису и једина значења падежних облика у нашем језику. Сваки од њих има много различитих значења, тако да их је тешко све и побројати, а камоли запамтити. Ми смо ту још добро и прошли. Замислите како је тек онима који у свом језику имају и по десет, или чак петнаест падежа, као, на пример, Финци. А у свету има још горих случајева. Тако неки језици у Средњој Азији разликују чак двадесет падежа! Зато будите срећни, захвалите богу што имамо само седам падежа (једине и множине) и учите њихова значења!

ЗАНИМЉИВА ГРАМАТИКА, Милан Шипка
Прометеј, Нови Сад, 2007.
(страна 173)